

MACIEJ KRYCZKA
KANCELARIA ADWOKACKA

Poradnik. Konwencja Haska w pytaniach i odpowiedziach

*Postępowanie przed Sądami Powszechnymi
w sprawach zainicjowanych na podstawie
Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów
uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzonej
w Hadze dnia 25 października 1980 r.*

Adwokat Maciej Kryczka, Izabela Koleśnik

Adwokat Maciej Kryczka, Izabela Koleśnik

Poradnik. Konwencja Haska w pytaniach i odpowiedziach

*Postępowanie przed Sądami Powszechnymi w sprawach
zainicjowanych na podstawie Konwencji dotyczącej
cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę,
sporządzonej w Hadze dnia 25 października 1980 r.*

Kancelaria Adwokacka Maciej Kryczka

Warszawa • 2023

Poradnik. Konwencja Haska w pytaniach i odpowiedziach.

© 2023 Kancelaria Adwokacka Maciej Kryczka

Wydawca: Kancelaria Adwokacka Maciej Kryczka

Redakcja: Maciej Kryczka, Izabela Koleśnik

Korekta: Aleksandra Trojanowska

Wydanie pierwsze

Poradnik jest skierowany do rodziców, którzy dopuścili się „uprowadzenia rodzicielskiego” w rozumieniu przepisów Konwencji Haskiej oraz w związku ze swoim działaniem występują przed polskim sądem. Poradnik odpowiada m.in. na najbardziej typowe pytania, które stawia rodzic mający postępowanie prowadzone w trybie przepisów Konwencji Haskiej:

- Do jakiego wieku dziecka stosujemy przepisy o Konwencji Haskiej?*
- Kiedy mamy do czynienia z uprowadzeniem dziecka w rozumieniu Konwencji Haskiej?*
- Jak bronić się w sądzie przed orzeczeniem o wydaniu dziecka za granicę?*

Poradnik został napisany przez adwokata Macieja Kryczkę oraz Izabelę Koleśnik, tj. osoby, które na co dzień reprezentują rodziców przed polskimi sądami w sprawach z Konwencji Haskiej. W razie dodatkowych pytań, zapraszamy do kontaktu oraz śledzenia aktualności kancelarii.

adwokat Maciej Kryczka, Izabela Koleśnik
Kancelaria Adwokacka,
ul. Gumińska 1 lok. 72
02-247 Warszawa

Tel: + 48 506 141 330
maciej.kryczka@adwokatura.pl
www.kancelariamk.pl

Facebook: <https://www.facebook.com/kancelariamkpl>
Twitter: https://twitter.com/maciej_kryczka

Spis treści

- 1 Wstęp 7
- 2 Jaki jest cel Konwencji Haskiej? 9
- 3 Czego dotyczą sprawy Haskie? 10
- 4 Kiedy mamy do czynienia z uprowadzeniem rodzicielskim? 11
- 5 Co to jest „stałe miejsce pobytu dziecka”? 12
- 6 Czy brak zgody rodzica na wyjazd zawsze będzie uznane za porwanie rodzicielskie? 14
- 7 Kto bierze udział w postępowaniu w sprawie z Konwencji Haskiej? 15
- 8 Jak wygląda procedura inicjowania i prowadzenia postępowania w sprawie Haskiej? 17
- 9 Co ustala Sąd w sprawie z Konwencji Haskiej? 19
- 10 Jakie są przyczyny oddalenia wniosku o wydanie dziecka za granicę mimo jego bezprawnego uprowadzenia? 20
- 11 Co to znaczy, że wydanie dziecka za granicę spowoduje wystąpienie zaistnienia poważnego ryzyka, narażenia dziecka na szkodę fizyczną lub psychiczną albo w jakikolwiek inny sposób postawi je w sytuacji nie do zniesienia? 22
- 12 Czy Sąd musi wysłuchać dziecko oraz wziąć pod uwagę jego wolę w zakresie miejsca pobytu? 24
- 13 Jak wygląda wysłuchanie dziecka? 26
- 14 Wnioskodawca złożył konwencję Haską po roku od czasu przyjazdu do Polski. Co to oznacza? 28

- 15 Jak wygląda postępowanie przed Sądem I instancji? **29**
- 16 Jak wygląda postępowanie przed Sądem II instancji? **31**
- 17 Czy Uczestnik postępowania może złożyć nadzwyczajny środek odwoławczy (skarga kasacyjna; skarga nadzwyczajna)? **32**
- 18 Wygrałem/Wygrałam Konwencję Haską, co dalej? **33**
- 19 Autorzy poradnika **34**

Wstęp

Poradnik „Konwencja Haska w pytaniach i odpowiedziach” to przystępne omówienie przepisów Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzonej w Hadze dnia 25 października 1980 r. (dalej: Konwencja Haska) dla rodzica, wobec którego zainicjowano postępowanie o wydanie dziecka za granicę, w związku z jego „uprowadzeniem”. Omawiane pytania w treści poradnika są najczęściej zadawane przez klientów kancelarii w tego typu sprawie.

Zwiększona mobilność ludzi, ułatwienia dotyczące możliwości transgranicznej zmiany miejsca zamieszkania, a przez to tworzenie formalnych jak i nieformalnych związków, z których rodzą się dzieci, przyczyniły się do powstania sporów między rodzicami dotyczącymi m.in. miejsca pobytu dzieci. Konwencja Haska powstała w celu zapobieżenia sytuacjom, w których jeden z rodziców wbrew woli drugiego, zmienia miejsce zamieszkania dziecka poprzez zabranie małoletniego do innego kraju (lub zatrzymaniu dziecka), będącego również stroną Konwencji Haskiej. W razie zaistnienia „porwania rodzicielskiego”, rodzic starający się o powrót dziecka do kraju, w którym dziecko miało miejsce stałego pobytu, przed uprowadzeniem może zainicjować postępowanie o powrót dziecka w trybie przepisów Konwencji Haskiej.

Poradnik odpowiada na szereg podstawowych pytań, które stawiają sobie osoby uczestniczące w postępowaniu przed Sądem prowadzonym na podstawie Konwencji Haskiej. Należy mieć na uwadze, że poradnik ma na celu upowszechnienie podstawowej wiedzy praktycznej na temat postępowań sądowych w sprawie z Konwencji Haskiej. Nie stanowi odpowiedzi na py-

tanie „jak wygrać konkretne postępowanie przed Sądem w sprawie Konwencji Haskiej”, ponieważ każda sprawa przed sądem wymaga indywidualnej analizy. W postępowaniach sądowych, co do zasady nie istnieją uniwersalne rozwiązania, których zastosowanie będzie gwarantowało rozstrzygnięcie sporu zgodnie z wolą czytelnika.

W poradniku celowo pominięto cytaty z przepisów prawa, ponieważ są one powszechnie dostępne, a osoba bezpośrednio zainteresowana konkretnym źródłem prawa może je znaleźć za pośrednictwem Internetu, w równie prosty sposób, w jaki dotarła do treści poradnika. Konwencja Haska jest autonomicznym źródłem prawa, na podstawie którego Sąd może zdecydować o wydaniu małoletniego dziecka lub odmowie wydania za granicę. Autorzy poradnika celowo pomijają inne źródła prawa dotyczące uprowadzeń rodzicielskich, np. Rozporządzenia Rady (UE) 2019/1111 z dnia 25 czerwca 2019 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej oraz w sprawie uprowadzenia dziecka za granicę (tzw. rozporządzenie Bruksela III ter), które wymaga odrębnego omówienia.

Zapraszamy do lektury.

Jaki jest cel Konwencji Haskiej?

Celem regulacji prawnej jest przeciwdziałanie samodzielnym, arbitralnym decyzjom rodziców zainteresowanych sprawowaniem pieczy nad dzieckiem polegających na zmianie stałego miejsca pobytu dziecka wbrew woli drugiego z rodziców.

Rodzice co do zasady (jeżeli właściwy Sąd nie postanowi inaczej) mają takie same prawa do dziecka, w tym także w zakresie sprawowania pieczy nad nim, tj. w zakresie zdecydowania, gdzie dziecko ma stałe miejsce pobytu.

W sytuacji konfliktu między rodzicami, sprawy dot. np. miejsca pobytu dziecka rozstrzyga przewidziany prawem organ państwowy, nie zaś rodzic na zasadzie faktów dokonanych.

Konwencję stosuje się do spraw o charakterze transgranicznym, tj. spraw rodzinnych dot. dwóch państw będącymi stronami regulacji prawnych. Konwencja ustanawia w tym zakresie jednolite normy merytoryczne oraz normy określające tryb współpracy pomiędzy poszczególnymi państwami.

Podsumowując: Konwencja Haska ma przeciwdziałać negatywnym skutkom międzynarodowego uprowadzenia dziecka przez jednego rodzica, doprowadzając do szybkiego przywrócenia stanu faktycznego i prawnego, jaki istniał przed bezprawnym działaniem, tj. przed uprowadzeniem dziecka.

Czego dotyczą sprawy Haskie?

Postępowania prowadzone na podstawie Konwencji Haskiej dotyczą bezprawnego uprowadzenia dziecka z jego stałego miejsca pobytu do innego Państwa, będącego stroną Konwencji. Konwencja Haska może zostać zastosowana w sprawie dzieci do osiągnięcia przez nie 16 roku życia.

Wykaz państw, które podpisały Konwencję Haską znajduje się na stronie internetowej: <https://www.gov.pl/web/stopuprowadzeniomdzieci/wykaz-panstw-z-ktorymi-polska-zwiazana-jest-konwencja-haska-i-innymi-regulacjami>

Kiedy mamy do czynienia z uprowadzeniem rodzicielskim?

Uprowadzenie rodzicielskie w rozumieniu Konwencji Haskiej następuje w sytuacji, w której jeden rodzic samodzielnie i bez zgody drugiego rodzica decyduje o zmianie miejsca zamieszkania dziecka lub decyduje o pozostaniu za granicą bez zgody drugiego rodzica.

Przykład

Rodzice mają dziecko, z którym zamieszkują w Hiszpanii. Oboje posiadają pełną władzę rodzicielską nad dzieckiem (wspólnie decydują o tym, gdzie dziecko posiada stałe miejsce pobytu). Jeden z rodziców bez zgody drugiego wyjeżdża z dzieckiem do Polski i nie wraca mimo wezwań rodzica, który pozostał w Hiszpanii. W takiej sytuacji mamy do czynienia z porwaniem rodzicielskim w rozumieniu przepisów Konwencji Haskiej.

Co to jest „stałe miejsce pobytu dziecka”?

Jest to Państwo, w którym dziecko wykonuje w sposób powtarzalny czynności dotyczące jego zwykłego życia codziennego. Miejscem stałego pobytu dziecka będzie to państwo, w którym dziecko przebywa przez określony czas oraz chodzi do placówki edukacyjnej, posiada rówieśników, wykonuje inne zajęcia pozaszkolne (realizuje pasje), ma miejsce zamieszkania etc. Co do zasady dla uznania, że dziecko ma stałe miejsce pobytu w danym państwie muszą wystąpić dwie okoliczności:

1. Decyzja rodziców o pobycie dziecka w danym Państwie

oraz

2. wykonywanie przez dziecko w sposób powtarzalny czynności codziennych przykładowo wyliczonych powyżej.

Przy wykładni pojęcia „miejsca stałego pobytu” uwzględnia się przede wszystkim okoliczności faktyczne, a więc fizyczną obecność dziecka na terytorium państwa członkowskiego, a także inne czynniki, które powinny wykazać, że obecność ta nie ma charakteru tymczasowego lub okazjonalnego i że pobyt dziecka wskazuje na pewną integrację w środowisku społecznym i rodzinnym w tym państwie. Okolicznościami, które określają stały pobyt dziecka są więc przede wszystkim długotrwały i ciągły pobyt w miejscu, w którym skupia się aktywność życiowa dziecka, a nadto powtarzające się wykonywanie w tym miejscu czynno-

ści zaspokajających jego aktualne potrzeby życiowe, przy jednoczesnym braku równoległe innego miejsca przeznaczonego na spełnianie tych czynności. Miejsce stałego pobytu wynika ze zdarzeń obiektywnych, a zamiar stałego pobytu nie jest warunkiem istnienia miejsca stałego pobytu (por. postanowienie SN z dn. 26.09.2000 r., I CKN 776/00; T. Świerczyński, *Podstawowe zagadnienia Konwencji haskiej o cywilnych aspektach uprowadzenia dziecka za granicę*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2000 r.).

W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wskazuje się, że przy ustalaniu stałego miejsca pobytu należy w szczególności wziąć pod uwagę trwałość, zgodność z prawem, warunki oraz motywy pobytu i przenosin rodziny do danego państwa członkowskiego, obywatelstwo dziecka, miejsce i warunki uczęszczania do szkoły, znajomość języków, a także więzi rodzinne i społeczne dziecka w tym państwie członkowskim. Trybunał wskazuje na konieczność stwierdzenia fizycznej bytności dziecka na terytorium określonego państwa, a także dodatkowych czynników, które wykluczają ujęcie jego pobytu w kategoriach tymczasowego, dowodząc integracji dziecka ze środowiskiem społecznym i rodzinnym. Do sądu krajowego należy ustalenie miejsca stałego pobytu dziecka w oparciu o wszystkie istotne okoliczności faktyczne danego przypadku (por. wyroki TSUE z dn. 2.04.2009 r., C-523/07 i z dn. 17.10.2018 r., C-393/18; dr Marcin Bielecki, *Orzekanie w sprawach o wydanie dziecka w trybie Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę sporządzonej w Hadze w dniu 25 października 1980 r.*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Prawo rodzinne, Warszawa 2021).

Czy brak zgody rodzica na wyjazd zawsze będzie uznane za porwanie rodzicielskie?

To zależy. Jeżeli rodzic:

1. nie posiada władzy rodzicielskiej;
2. posiada ograniczoną władzę rodzicielską i nie ma prawa do decydowania o pobycie dziecka;
3. rodzic wyjeżdżający uzyskał zgodę właściwego sądu do wyjazdu za granicę,

to w takich sytuacjach sprzeciw rodzica co do wyjazdu nie wywoła skutków prawnych, czyli nie będzie wiążący. Brak zgody na wyjazd zostanie wzięty pod uwagę, jeżeli rodzic odmawiający zgody posiada w tym zakresie władzę rodzicielską oraz jeżeli rodzic wyjeżdżający za granicę nie uzyska odpowiedniego zezwolenia od sądu właściwego ze względu na miejsce stałego pobytu dziecka.

Kto bierze udział w postępowaniu w sprawie z Konwencji Haskiej?

Podmiotami uczestniczącymi w postępowaniu są:

1. *Wnioskodawca* — rodzic, który złożył wniosek o wydanie dziecka bezprawnie uprowadzonego;
2. *Uczestnik* — rodzic, który dokonał „bezprawnej” zmiany miejsca stałego pobytu dziecka;
3. *Prokuratura Okręgowa* — z mocy prawa. Co ważne: w postępowaniu bierze udział instytucja Prokuratury a nie konkretny Prokurator. W związku z tym na kolejnych rozprawach Prokuraturę mogą reprezentować różne osoby będące prokuratorami;
4. *Rzecznik Praw Dziecka* — na wniosek strony. Rzecznik Praw Dziecka może, ale nie musi wstąpić do postępowania. Podobnie jak w przypadku Prokuratury Okręgowej, Rzecznik Praw Dziecka jest reprezentowany przez pełnomocnika, tj. adwokata, radcę prawnego. W związku z tym na kolejnych rozprawach Rzecznika Praw Dziecka mogą reprezentować różne osoby będące pełnomocnikami;

UWAGA

Prokuratura Okręgowa oraz Rzecznik Praw Dziecka reprezentują interes dziecka. W związku z tym, wskazane podmioty nie są związane stanowiskami rodziców oraz ich rozumieniem pojęcia „dobra dziecka”. W praktyce, zarówno Prokuratura Okręgowa

jak i Rzecznik Praw dziecka zapytane o stanowisko w sprawie przez sąd, ujawniają je na samym końcu po przeprowadzonym postępowaniu dowodowym. Jego wynik wd. wskazanych podmiotów może powodować przekonanie, że zgodne z interesem dziecka jest jego powrót do kraju, z którego zostało uprowadzone. W związku z tym rolą Uczestnika postępowania jest przekonanie do swoich racji nie tylko sąd, ale również Prokuraturę Okręgową oraz Rzecznika Praw Dziecka.

UWAGA

Sąd nie jest związany stanowiskiem stron, Prokuratury, Rzecznika Praw Dziecka.

Przykład

Prokurator Okręgowy oraz Rzecznik Praw dziecka wnoszą o wydanie dziecka za granicę. Sąd mimo stanowiska podmiotów, oddala wniosek decydując o pozostawieniu dziecka w Polsce.

Jak wygląda procedura inicjowania i prowadzenia postępowania w sprawie Haskiej?

Rodzic, który uważa, że jego dziecko zostało uprowadzone, może złożyć za pośrednictwem organu centralnego (w Polsce organem centralnym jest Ministerstwo Sprawiedliwości) wniosek o wydanie dziecka do Państwa, z którego zostało uprowadzone. Organ centralny państwa, w którym dziecko miało miejsce stałego pobytu, tj. w którym złożono wniosek, przesyła go do polskiego organu centralnego, który następnie przekazuje go do Sądu Okręgowego właściwego ze względu na pobyt dziecka.

UWAGA

Nie każdy Sąd Okręgowy w Polsce ma jurysdykcję (jest właściwy) do prowadzenia postępowań w sprawach Haskich. Według polskiego prawa na terytorium Polski, Sądami Okręgowymi prowadzącymi sprawy Haskie są Sądy Okręgowe w:

- Białymstoku;
- Gdańsku;
- Katowicach;
- Krakowie;
- Lublinie;
- Łodzi;
- Poznaniu;
- Rzeszowie;
- Szczecinie;
- Warszawie;
- Wrocławiu.

Sądem II instancji dla spraw haskich jest Sąd Apelacyjny w Warszawie, bez względu na to, który Sąd Okręgowy w Polsce prowadził sprawę przed Sądem w I instancji.

Co ustala Sąd w sprawie z Konwencji Haskiej?

Postępowanie prowadzone na podstawie przepisów Konwencji Haskiej sprowadza się do ustalenia przez Sąd następujących kwestii:

1. Jakie było stałe miejsce pobytu dziecka;
2. Czy dziecko zostało wywiezione ze swojego miejsca stałego pobytu w sposób zgodny z prawem (za zgodą drugiego rodzica);
3. Czy wydanie dziecka do miejsca stałego pobytu, z którego zostało porwane jest zgodne z zasadą „dobra dziecka”?

UWAGA

Sąd w postępowaniu w sprawie z Konwencji Haskiej nie bada kompetencji rodzicielskich stron postępowania, tj. nie ustala co do zasady, który z rodziców daje lepszą rękojmię w wykonywaniu władzy rodzicielskiej nad dzieckiem oraz nie decyduje o stałym miejscu pobytu dziecka.

Jakie są przyczyny oddalenia wniosku o wydanie dziecka za granicę mimo jego bezprawnego uprowadzenia?

Postępowanie z Konwencji Haskiej nie ma charakteru automatycznego. Sąd badając zasadność wniosku o wydanie dziecka musi zweryfikować, czy w sprawie nie występują przesłanki, które powinny prowadzić do oddalenia wniosku.

Z treści Konwencji Haskiej wynika, że istnieje pięć przesłanek na podstawie których Sąd może oddalić wniosek z Konwencji Haskiej:

1. osoba sprzeciwiająca się wydaniu wykaże, że wnioskodawca nie wykonywał prawa do opieki w czasie uprowadzenia lub zaakceptował uprowadzenie (art. 13 ust. 1 lit. a);
2. osoba sprzeciwiająca się wydaniu wykaże, że istnieje poważne ryzyko, iż powrót dziecka naraziłby je na szkodę fizyczną lub psychiczną albo w jakikolwiek inny sposób postawiłby je w sytuacji nie do zniesienia (art. 13 ust. 1 lit. b);
3. dziecko sprzeciwia się powrotowi, a osiągnięty przez nie wiek i stopień dojrzałości uzasadnia uwzględnienie jego opinii (art. 13 ust. 2);
4. wniosek o wydanie wpłynął do właściwej władzy państwa wezwanego po upływie roku od dnia uprowadzenia, a dziecko przystosowało się już do swego nowego środowiska (art. 12 ust.2);
5. zwrotowi dziecka sprzeciwiają się podstawowe zasady państwa wezwanego dotyczące ochrony praw człowieka i podstawowych wolności (art. 20).

Powyższe przesłanki można zawęzić do dwóch grup:

1. *Przesłanki bezpośrednio odnoszące się do sytuacji dziecka w państwie, z którego dziecko zostało uprowadzone* (Bezpieczeństwo i zdrowie: przesłanki związane z bezpieczeństwem i zdrowiem dziecka odnoszą się do tego, czy jest ono chronione przed przemocą, nadużyciem, czy ma dostęp do opieki medycznej i odpowiedniej opieki zdrowotnej).
2. *Przesłanki bezpośrednio związane z sytuacją polityczno-ekonomiczną w państwie wzywającym* (Bezpieczeństwo i konflikty: istotnymi przesłankami są bezpieczeństwo i stabilność w kraju pochodzenia dziecka. Jeśli istnieją konflikty zbrojne, wojny lub niepokoje społeczne, mogą one negatywnie wpływać na życie i dobrostan dziecka).

W praktyce, najczęstszymi przesłankami dla oddalenia wniosku w trybie Konwencji Haskiej jest wykazanie, że istnieje poważne ryzyko, iż powrót dziecka naraziłby je na szkodę fizyczną lub psychiczną albo w jakikolwiek inny sposób postawiłby je w sytuacji nie do zniesienia; ewentualnie dziecko sprzeciwia się powrotowi, a osiągnięty przez nie wiek i stopień dojrzałości uzasadnia uwzględnienie jego opinii.

Przesłanki oddalenia mają bardzo ogólny charakter. Taki zabieg ustawodawcy jest celowy, pozwala na ustalenie w konkretnym stanie faktycznym czy rzeczywiście wydanie dziecka jest sprzeczne z jego dobrem lub wolą, o ile wola dziecka jest racjonalna i adekwatna do jego wieku oraz stopnia dojrzałości.

Co to znaczy, że wydanie dziecka za granicę spowoduje wystąpienie zaistnienia poważnego ryzyka, narażenia dziecka na szkodę fizyczną lub psychiczną albo w jakikolwiek inny sposób postawi je w sytuacji nie do zniesienia?

Jak wskazuje orzecznictwo, istnienie poważnego ryzyka na narażenie dziecka na szkodę fizyczną lub psychiczną lub postawienie dziecka w sytuacji nie do zniesienia oznacza, że na skutek wydania za granicę dziecko trafiłoby do środowiska, w którym dozna: znęcania fizycznego lub psychicznego, molestowania seksualnego, naraża się dziecko na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia itp.

Co istotne: nie ma zamkniętego katalogu przesłanek, przykładów dotyczących okoliczności, w których wydanie dziecka za granicę jest sprzeczne z jego dobrem. Ogólne sformułowania przywołane w przepisie dają możliwość prezentacji szeregu różnych argumentów wskazujących na zasadność oddalenia wniosku.

Przez to, że Konwencja haska nie limituje powodów powstania ryzyka sytuacji nie do zniesienia, strona sprzeciwiająca się powrotowi dziecka może powołać się na istnienie poważnego niebezpieczeństwa nie tylko dla dziecka, jak również i dla niej samej. Sąd Najwyższy podkreśla, że art. 13 akapit 1 lit. b ma zastosowanie również w sytuacji, gdzie istnieje poważne ryzyko przemocy wobec rodzica, które kreuje w stosunku do dziecka sytuację nie do zniesienia. Warto dodać, że już sama obserwacja

przez dziecko aktów przemocy odbija się na jego psychice i prowadzi do zauważalnych zaburzeń rozwoju i postaw dziecka.

Przykład

Rodzice mają dwójkę dzieci, z którymi zamieszkują w Niemczech. Oboje posiadają pełną władzę rodzicielską nad dziećmi (wspólnie decydują o tym, gdzie dziecko posiada stałe miejsce pobytu). Ojcu dzieci zdarzało się uderzyć matkę na oczach dzieci. Kobieta próbowała szukać pomocy, ale lokalne służby nie udzieliły jej pomocy. Matka z obawy o bezpieczeństwo swoje oraz dzieci wyjeżdża do Polski bez zgody ojca i nie chce wracać do Niemiec, w obawie przed dalszym stosowaniem przemocy.

W tej sytuacji istnieje poważne ryzyko przemocy względem rodzica, jak również nie można wykluczyć, że bezpośrednio również i dzieci po powrocie do państwa stałego pobytu mogłyby doświadczyć aktów przemocy. Samo bycie świadkiem przemocy fizycznej lub psychicznej, w odniesieniu do dzieci, może zostać uznane przez sąd jako przesłanka do oddalenia wniosku.

WAŻNE

W odpowiedzi na wniosek, czyli pierwszym piśmie należy podnieść wszystkie okoliczności przemawiające za oddaleniem wniosku. Wskazane argumenty określają granicę stanu faktycznego w sprawie, który ustala Sąd w toku postępowania dowodowego.

Czy Sąd musi wysłuchać dziecko oraz wziąć pod uwagę jego wolę w zakresie miejsca pobytu?

Wysłuchanie dziecka w toku postępowania sądowego, którego wynik dotyczy bezpośrednio małoletniego wydaje się konieczne. Wynika to z tendencji upodmiotowienia małoletniego w postępowaniu, tj. uznania, że dziecko powinno być podmiotem a nie przedmiotem postępowania rodzinnego. Wysłuchanie oraz ewentualne wzięcie pod uwagę wolą dziecka wynika zarówno z przepisów prawa międzynarodowego jak i krajowego.

Co ważne, stanowczy sprzeciw dziecka, zgodnie z polskim orzecznictwem, może stanowić samodzielną podstawę do odmowy uwzględnienia wniosku o wydanie dziecka do miejsca stałego pobytu, jeżeli po zbadaniu jego dojrzałości sąd nie będzie miał wątpliwości co do tego, że dziecko rozumie z czym wiąże się powrót do państwa stałego pobytu oraz jakiej używa ono argumentacji przeciwko takiemu powrotowi.

UWAGA

Wszystkie przepisy prawne regulujące wysłuchanie dziecka wskazują, że sąd może (w niektórych sprawach powinien) wysłuchać dziecko, jeżeli jego rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości na to pozwala, uwzględniając w miarę możliwości jego rozsądne życzenia.

Co to oznacza? Nie ma określonego wieku dziecka, który determinuje jego wysłuchanie. Decyzja należy do Sądu i jest uzależniona od konkretnej sprawy. Należy mieć jednak na uwadze, że Sąd nie będzie wysłuchiwał np. 3 letniego dziecka z uwagi na jego aktualny rozwój i ograniczone możliwości poznawcze.

Przesłanki wysłuchania dziecka nie zależą od jego wieku, ale jego rozwoju umysłowego, stanu zdrowia i stopnia dojrzałości.

UWAGA

Samo wysłuchanie dziecka nie powoduje automatycznego uwzględnienia jego woli. Sąd może uwzględnić rozsądne życzenie dziecka. Kryteria dotyczące uwzględnienia woli dziecka zależą od konkretnego kontekstu prowadzonej przez sąd sprawy.

Jak wygląda wysłuchanie dziecka?

Nie ma jednej ustalonej procedury przeprowadzenia czynności wysłuchania dziecka. Istnieją elementy wspólne, które mają charakter powtarzalny:

- Dziecko jest wysłuchane poza salą rozpraw, w tzw. niebieskim pokoju, którego charakter, umeblowanie ma sprzyjać przyjaznej atmosferze;
- Wysłuchanie jest przeprowadzane przez Sędziego prowadzącego sprawę. Sędzia nie zakłada togi;
- Wysłuchanie to nie jest przesłuchanie. W związku z tym jest prowadzone w formie luźnej rozmowy, w trakcie której Sędzia dopytuje o istotne dla sprawy okoliczności.

W zależności od Sądu prowadzącego sprawę, może być tak, że:

- W wysłuchaniu weźmie udział psycholog, który będzie miał możliwość zadawania pytań. Może on potem sporządzić opinię z wysłuchania, w której zostaną zawarte informacje na temat psychologicznej wiarygodności twierdzeń dziecka.
- Co do zasady w wysłuchaniu bierze udział tylko sędzia, ewentualnie psycholog. W niektórych sądach, w wysłuchaniu mogą wziąć udział pełnomocnicy stron. W czasie wysłuchania przebywają w innym pokoju, gdzie widzą przez kamery obraz z wysłuchania.
- Pełnomocnicy stron mogą zadawać pytania dziecku, ale nie bezpośrednio. Strony chcące zadać pytania dziecku kierują je

do ucha sędziego, który na czas wysłuchania zakłada słuchawkę, do której kierowane są pytania. W praktyce strony zadają pytania dzieciom poprzez sędziego, który powtarza treść pytań kierowanych do dzieci.

Wnioskodawca złożył konwencję Haską po roku od czasu przyjazdu do Polski. Co to oznacza?

W praktyce spotykam się z twierdzeniami stron postępowania, że Wnioskodawca nie może złożyć wniosku w sprawie Konwencji Haskiej po roku od przyjazdu Uczestnika z dzieckiem do Polski. Taka teza jest nieprawidłowa i niezgodna z przepisami Konwencji Haskiej.

Wnioskodawca może złożyć wniosek o wydanie dziecka po upływie roku od przyjazdu Uczestnika z dzieckiem do Polski.

Termin jednego roku nie wpływa na możliwość złożenia wniosku, ale powoduje, że dodatkowo Sąd badający sprawę musi ustalić, czy dziecko nie przystosowało się do nowego środowiska, co jest podstawą do oddalenia wniosku.

Jak wygląda postępowanie przed Sądem I instancji?

Zgodnie z przepisami, sprawa przed Sądem I instancji powinna być rozpoznana w ciągu 6 tygodni. Jest to termin instrukcyjny i jeżeli wymaga tego zakres postępowania dowodowego, to należy pamiętać, że rzetelność przeprowadzenia postępowania dowodowego nie może być ograniczona z uwagi na instrukcyjny termin rozpoznania sprawy w ciągu 6 tygodni.

Pierwsza rozprawa zazwyczaj polega na wysłuchaniu stron. Sąd może skierować strony na mediacje. Jeżeli nie ma takiej woli lub mediacja nie osiągnęła efektu, sąd prowadzi postępowanie dowodowe.

W toku postępowania Sąd może przesłuchać świadków (na rozprawie albo pisemnie), dopuścić dowód z opinii biegłych, wysłuchać małoletniego, wystąpić do podmiotów zagranicznych o uzyskanie stosownej dokumentacji dotyczącej sytuacji stron oraz dziecka etc.

UWAGA

Nie ma zamkniętego katalogu środków dowodowych, które Sąd wykonuje celem ustalenia stanu faktycznego. Należy pamiętać, że wnioski dowodowe muszą mieć związek z przedmiotem postępowania. Jeżeli nie będą miały związku ze sprawą to Sąd może je pominąć.

W zależności od konkretnego Sędziego – postępowanie przed Sądem I instancji może się wiązać z wyznaczeniem kilku terminów rozpraw nawet w ciągu 14 dni. Z uwagi na obciążenie referatów nie jest to regułą. Należy jednak pamiętać, że sprawy z Konwencji Haskiej są „intensywne” i przebiegają szybciej niż inne sprawy sądowe.

Po przeprowadzeniu postępowania dowodowego, Sąd I instancji pyta o stanowiska stron. **Najczęściej na tym etapie zarówno Prokuratura Okręgowa oraz Rzecznik Praw Dziecka określają swoje stanowisko procesowe.**

Następnie Sąd wydaje postanowienie, które zarządza wydanie dzieci za granicę (w ciągu maksymalnie 14 dni od uprawomocnienia) albo oddala wnioski.

Orzeczenie ma charakter „zero-jedynkowy”, tj. albo małoletni zostanie wydany za granicę albo pozostanie w Polsce.

Uzasadnienie do postanowienia jest sporządzone z urzędu przez Sąd i doręczone stronie. Osoba niezgadzająca się z rozstrzygnięciem może wnieść apelację.

Apelację również mogą wnieść Prokurator Okręgowy oraz Rzecznik Praw Dziecka.

Sporządzenie i wniesienie apelacji zgodnie z wymogami formalnymi powoduje, że orzeczenie Sądu I instancji jest nieprawomocne, tj. nie wywołuje efektu, a sprawa trafia do Sądu II instancji.

Jak wygląda postępowanie przed Sądem II instancji?

Co do zasady postępowanie przed Sądem II instancji ogranicza się wyłącznie do jednej rozprawy, która nie trwa dłużej niż jedna godzina.

Polega na rozpoznaniu apelacji złożonych na piśmie, więc przed rozprawą Sąd już zna wszystkie argumenty stron. Ogranicza się do udzielenia głosu stronom co do wniesionej apelacji.

Sąd Apelacyjny weryfikując treść apelacji może zarządzić dodatkowe postępowanie dowodowe. Należy jednak mieć na uwadze, że sądem, który prowadzi postępowanie dowodowe jest co do zasady Sąd I instancji. Zdarza się, że od czasu wydania orzeczenia Sądu I instancji do czasu wyznaczenia rozprawy przez Sąd II instancji upływa czas, w trakcie którego powstają nowe dowody, np. dokumenty. W tej sytuacji należy jest złożyć do Sądu II instancji odpowiednio wcześniej przed rozprawą, aby Sąd miał czas na zapoznanie się z nowymi dowodami.

Po rozprawie Sąd może:

1. Zmienić orzeczenie Sądu I instancji i oddalić wniosek o wydanie dzieci za granicą;
2. Oddalić apelację i utrzymać orzeczenie Sądu I instancji;
3. Uchylić orzeczenie Sądu I instancji i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania. **W praktyce ten wariant występuje bardzo rzadko.** Na przestrzeni lat prowadzenia spraw z Konwencji Haskiej Sąd Apelacyjny tylko raz uchylił orzeczenie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania, wskazując w ustnych motywach, że taka decyzja jest ostatecznością i wynika z oczywistych błędów procesowych sądu I instancji.

Czy Uczestnik postępowania może złożyć nadzwyczajny środek odwoławczy (skarga kasacyjna; skarga nadzwyczajna)?

W razie „przegranej” przed sądem apelacyjnym w Warszawie sama strona nie posiada legitymacji do wniesienia kasacji; skargi nadzwyczajnej, tj. nie może samodzielnie wnieść skargi kasacyjnej; skargi nadzwyczajnej do Sądu Najwyższego.

Podmioty uprawnione do wniesienia nadzwyczajnego środka odwoławczego:

1. Prokurator Generalny;
2. Rzecznik Praw Dziecka;
3. Rzecznik Praw Obywatelskich.

Mogą złożyć w terminie czterech miesięcy od uprawomocnienia postanowienia.

Aby podmiot uprawniony rozważył wniesienie nadzwyczajnego środka odwoławczego strona zainteresowana powinna wnieść wniosek do uprawnionego podmiotu o wywiedzenie skargi do Sądu Najwyższego.

W praktyce podmiotami, które wnoszą skargę są te, które biorą udział w postępowaniu oraz w toku trwającego postępowania w stanowisku końcowym wnoszą o oddalenie wniosku o wydanie dziecka za granicę.

Samo wniesienie skargi nie wstrzymuje wykonalności orzeczenia.

Wygrałem/Wygrałam Konwencję Haską, co dalej?

Jeżeli wniosek o wydanie dzieci za granicę zostanie uwzględniony, oznacza to, że zaistniały negatywne przesłanki, o których mowa w poprzedniej części poradnika.

Co istotne, nie powoduje to przeniesienia jurysdykcji sądów rodzinnych do Polski. Sądem Rodzinnym dla dziecka przebywającego w Polsce dalej właściwym będzie Sąd Rodzinny państwa, z którego dziecko zostało uprowadzone.

Przykład

Rodzice wraz z dziećmi wspólnie zamieszkiwali w Holandii. Ojciec uprowadził dzieci do Polski. Matka złożyła wniosek w trybie Konwencji Haskiej o wydanie dzieci do Holandii. Polskie sądy prawomocnie oddaliły wniosek o wydanie dzieci do Holandii. Mimo to, nadal sądem rodzinnym dla dzieci będzie sąd w Holandii.

Autorzy poradnika

Adwokat Maciej Kryczka

Ukończył studia prawnicze na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Jest absolwentem podyplomowych studiów z prawa medycznego na Uniwersytecie Warszawskim oraz Master Business of Administration w Ochronie Zdrowia na Uczelni Łazarskiego. Odbył szkolenie z mediacji organizowane przez Centrum Mediacji Świętej Rity — Fundacja Dobra w Toruniu. Wpisany na listę adwokatów prowadzoną przez Okręgową Radę Adwokacką w Warszawie. Posiada bogate doświadczenie w reprezentacji klientów w postępowaniach sądowych, które z powodzeniem zdobywał przed sądami powszechnymi w całej Polsce oraz przed Sądem Najwyższym i Naczelnym Sądem Administracyjnym. Oferuje kompleksową obsługę osób fizycznych (w tym osób z zagranicy) i prawnych na terenie całej Polski. Wielokrotnie komentował w programach telewizyjnych, takich jak: Uwaga TVN, Interwencja Polsat, Alarm TVP, Sprawa dla Reportera, etc. sprawy prawne, które były w centrum zainteresowania polskiej i zagranicznej opinii publicznej.

Izabela Koleśnik

Prawnik specjalizujący się w prawie rodzinnym, działacz społeczny, mediator rodzinny. Od 2015 r. pełnomocnik stowarzyszenia Miasto Mieszkańców. W latach 2015–2022 r. ławnik w sądach rejonowym i okręgowym w Białymstoku. Obecnie studentka piątego roku na wydziale prawa w EWSPA w Warszawie.

MACIEJ KRYCZKA
KANCELARIA ADWOKACKA

W razie pytań lub wątpliwości zapraszamy do kontaktu.

adwokat Maciej Kryczka, Izabela Koleśnik
Kancelaria Adwokacka,
ul. Gumińska 1 lok. 72
02-247 Warszawa

Tel: + 48 506 141 330
maciej.kryczka@adwokatura.pl
www.kancelariamk.pl

Facebook: <https://www.facebook.com/kancelariamkpl>

Twitter: https://twitter.com/maciej_kryczka